

Virkninger for arbeidslivets regulering og organisering

Line Eldring, i samarbeid med Jon Erik Dølvik

**Avslutningskonferanse: Kunnskapsutvikling om arbeidsinnvandring
21. mai 2015**

Nordisk modell i fare?

Økt lavlønnskonkurranse → press på avtalesystemet

- Innhyring av underleverandører med billig internasjonal arbeidskraft → konkurransevridning og omgåelse av avtalesystemet
- Strid om regulering av minstelønnen: Forskillige nordiske svar!

Finland	Allmenngjøring av minimumsvilkår i kollektive avtaler
Island	Lovstridig å betale mindre enn avtalefestet minstesats
Norge	Allmenngjøring av minimumsvilkår i noen kollektive avtaler
Sverige	-
Danmark	-

Kan fagforeningene klare oppgaven alene – eller trengs det mer allmenngjøring evt supplert med lovfestet minstelønn?

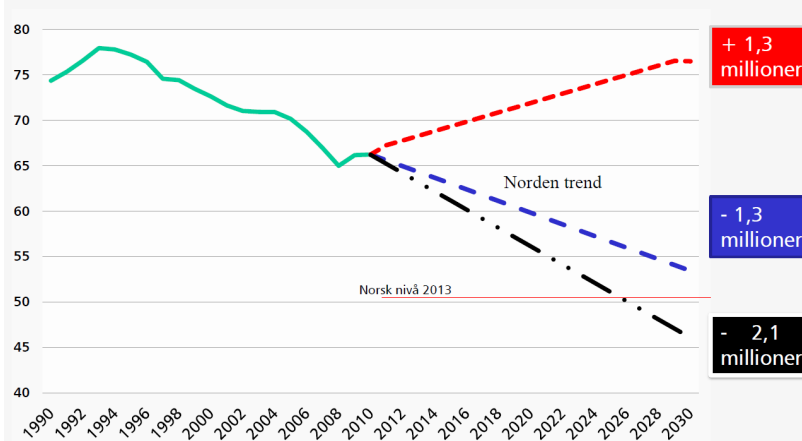
Perspektiver og utfordringer: De nordiske avtalemoellene mot 2030

- Vil arbeidsgiverne fortsatt bakke op om de koordinerte aftalesystemer?
- Det faldende medlemstal – vil fagbevægelsen kunne vende utviklingen?
- Kritiske vippepunkter – hvordan hindre at flere bransjer med høy innvandring og lav organisations- og avtaledkning rutsjer utfor?
- Hva skjer med partenes innflytelse og koordineringsevne hvis de i hovedsak omfatter industrien og offentlig sektor?
- Kan partene klare å stanse utviklingen mot et mer delt arbeidsliv alene?

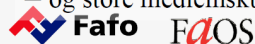
Det trengs to til tango, men også en god kapellmester!

Nordisk fagorganisering 2030?

– og store medlemskull vil pensjoneres fram mot 2030...

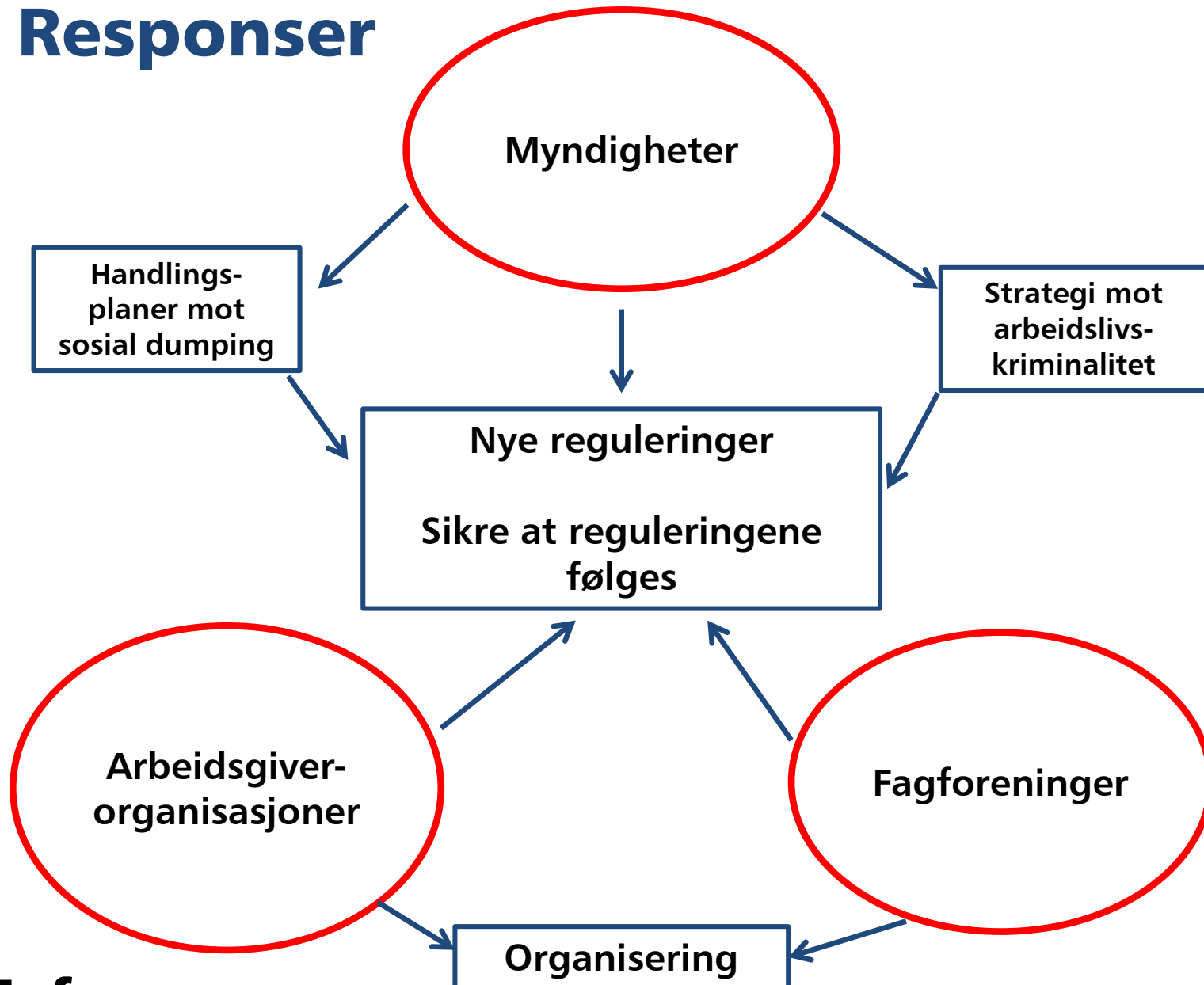
S

NordMod 2030

Kilde: NordMod 2030

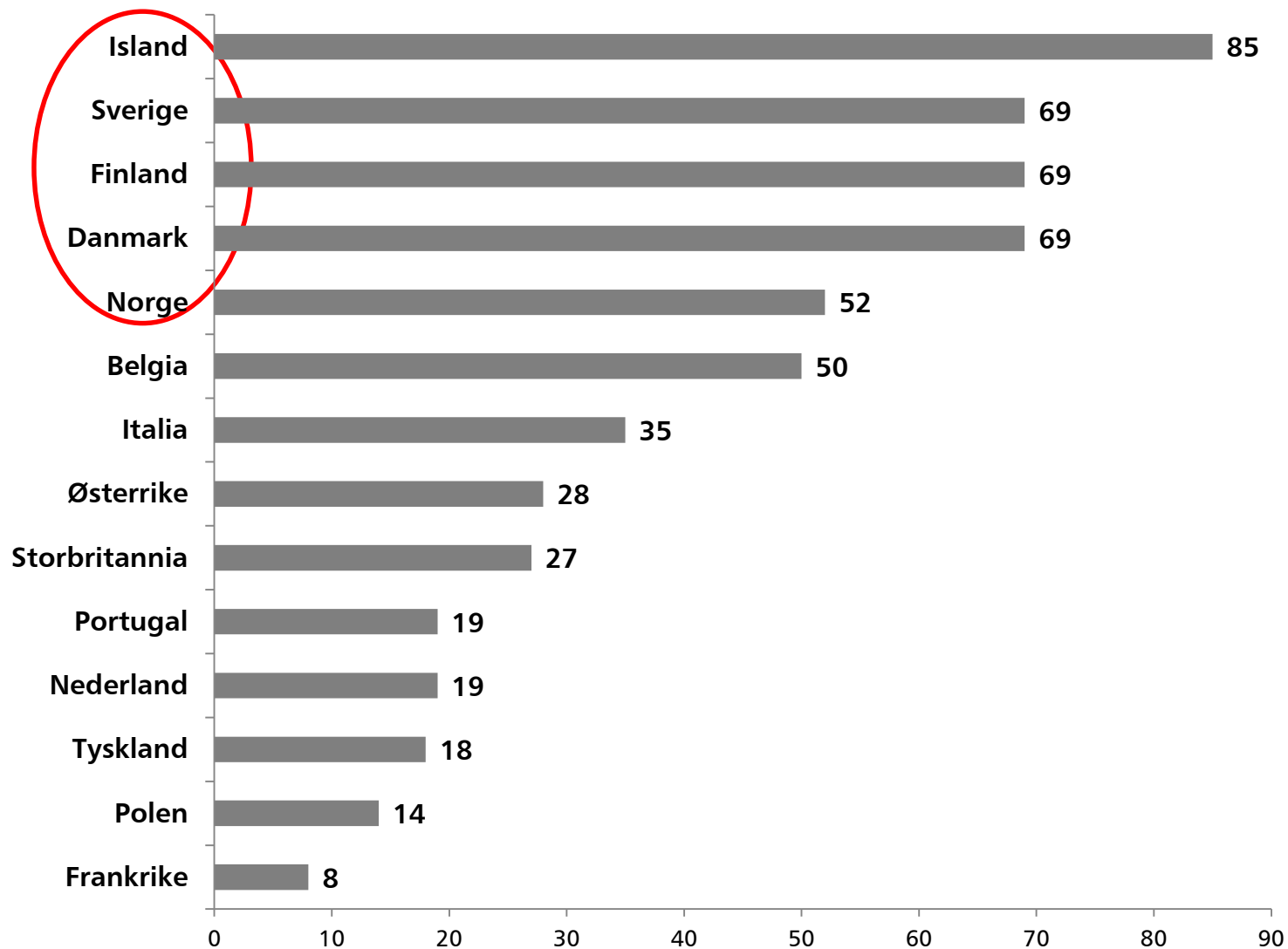
Responser

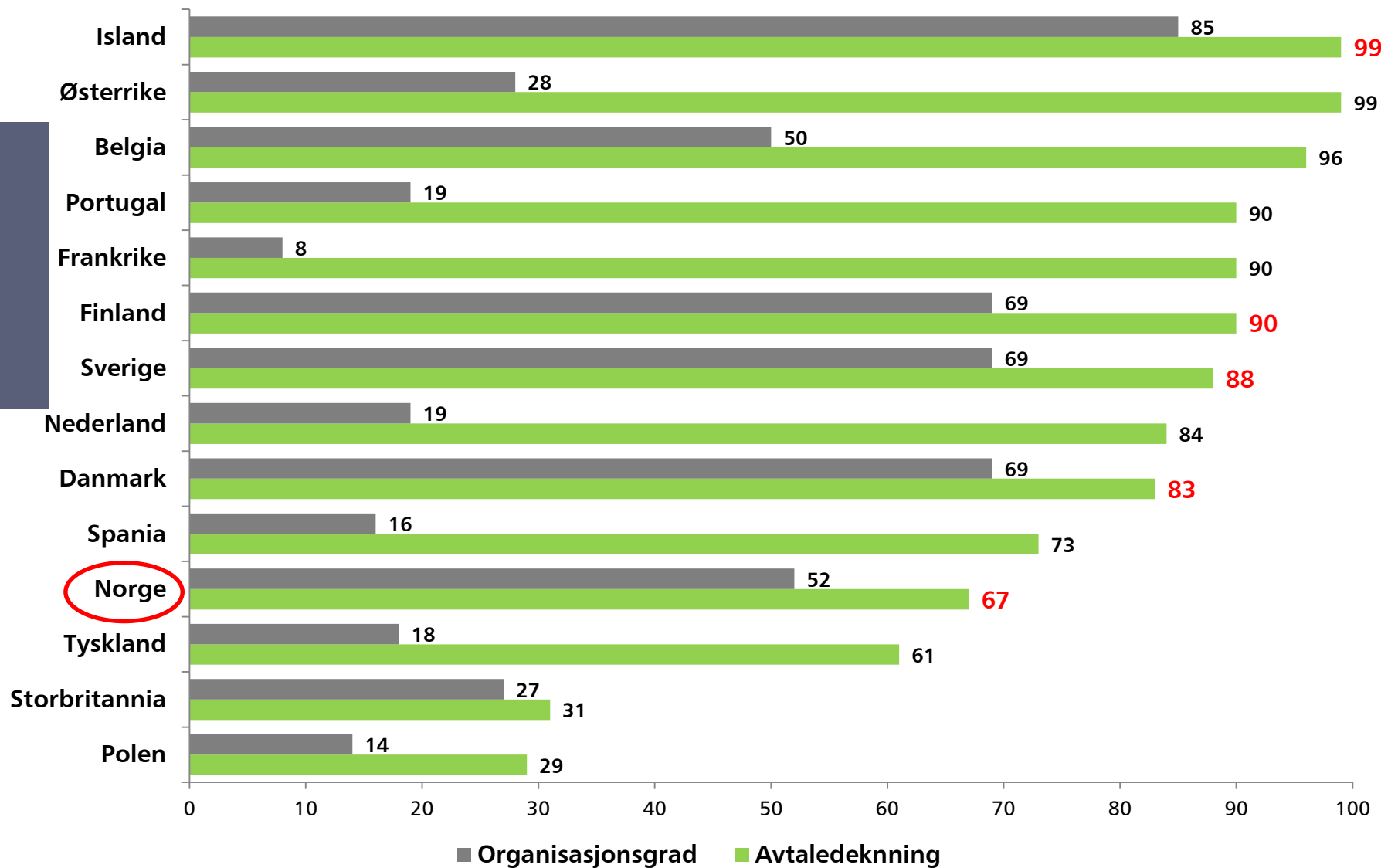
Hovedtemaer her:

- ✓ **Allmenngjøring av tariffavtaler**
- ✓ **Fagorganisering**

Organisasjonsgrader i Europa

Organisasjonsgrader og avtaledekning

Lovfestet minstelønn og allmenngjøring i Europa

	Lovfestet minstelønn	Allmenngjøring av tariffavtaler
Belgia		
Bulgaria		
Estland		
Frankrike		
Hellas		
Irland		
Latvia		
Litauen		
Luxembourg		
Nederland		
Polen		
Portugal		
Romania		
Slovakia		
Slovenia		
Spania		
Tjekkia		
Ungarn		
Kypros		
Malta		
Storbritannia		
Tyskland		
Østerrike		
Island		
Finland		
Norge		
Danmark		
Sverige		
Italia		

JA

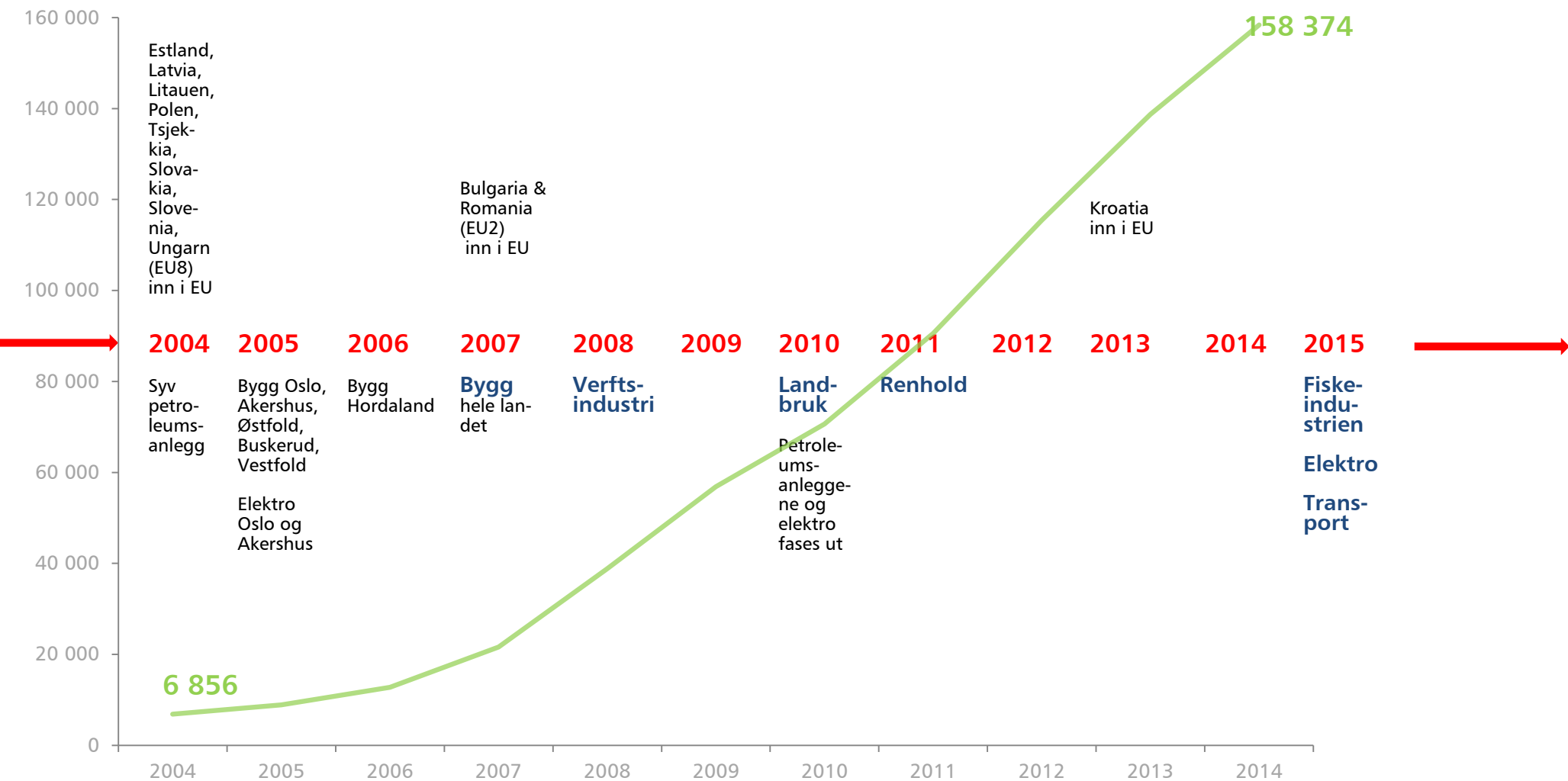
NEI

Allmenngjøring av tariffavtaler

- Lov om allmenngjøring vedtatt i 1993, første gang tatt i bruk i **2004**
  - paradigmeskifte
- Lovens formål er å sikre **utenlandske arbeidstakere** lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med de vilkår norske arbeidstakere har, samt å hindre **konkurransesvridning** til ulempe for det norske arbeidsmarkedet
- Per i dag er det allmenngjøringsforskrifter i bygg, verftsindustri, landbruk, renhold, fiskeindustri, elektro og transport

Tidslinje allmenngjøring i Norge

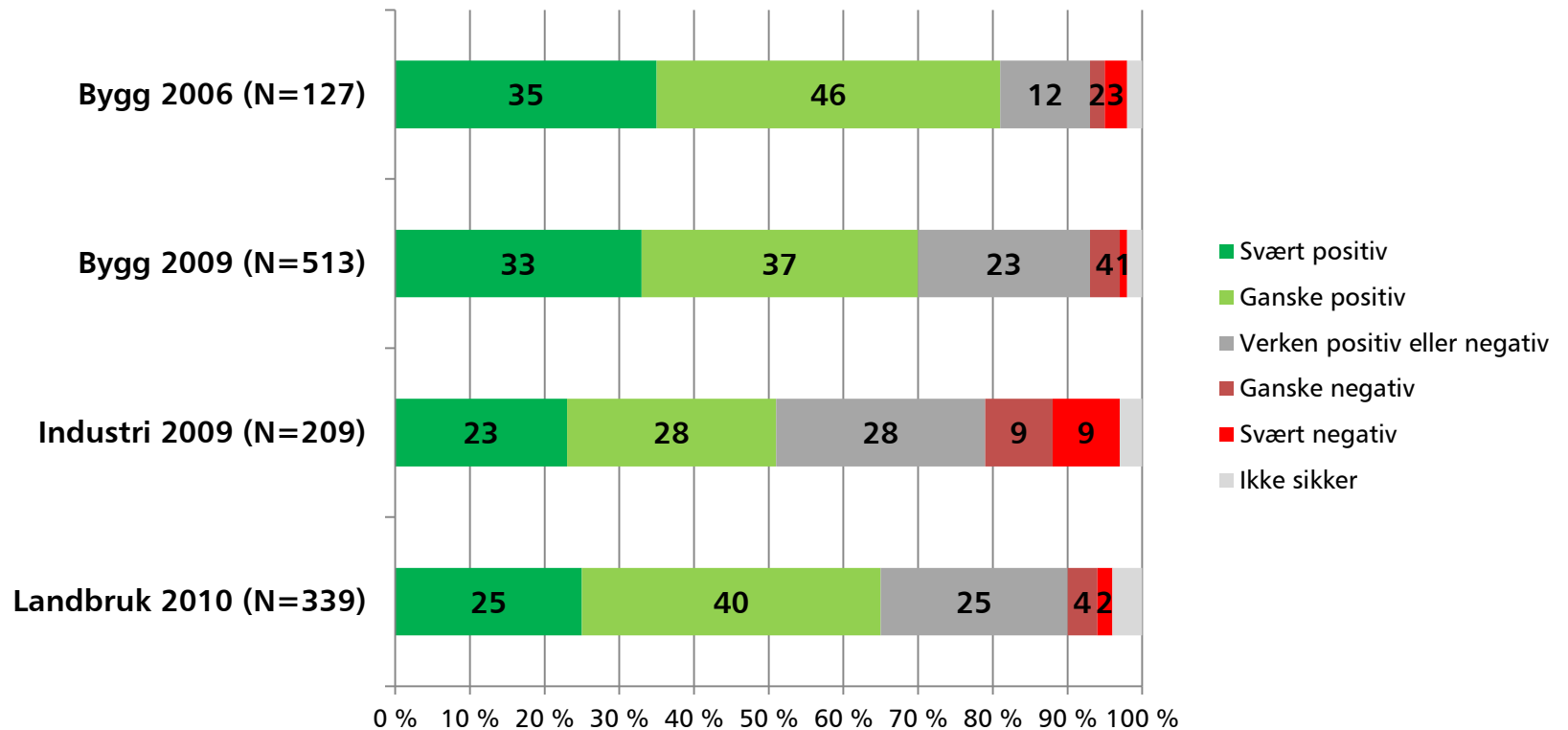

(=allmenngjorte områder per 1. februar 2015)

Grafen viser antall bosatte fra EU-10 (øst) i Norge 2004-2014

Norske bedrifter: Stort sett positive til allmenngjøring

Bedriftenes holdninger til allmenngjøring i ulike bransjer til ulike tidspunkter. Prosent
(Bedrifter omfattet av allmenngjøring, som hadde brukt østeuropeisk siste 12 måneder).

2013: 75 % av bedriftslederne i bygg mente at det fortsatt var behov for allmenngjøring

10 %

av arbeidstakerne i privat sektor er nå dekket av allmenngjorte tariffavtaler.

✓ Hva med andre bransjer?

«Kravet om allmenngjøring er en overskridende handling som gir håp, det er en politisk manifestasjon som skaper samhold langt ut over det felleskapet det sprang ut av. Fagorganisering fortjener derfor den største aktelse og den dypeste respekt. **Prinsippet om allmenngjøring er en av menneskehetens største og vakreste frambringelser.»**

(Espen Søybe, Morgenbladet 27.2.2015)

Allmenngjøring og fagorganisering

Fagforeningene:

- Ikke økning av **gratispassasjerproblemet**
  - Verktøy for å **rekruttere** arbeidsmigranter
  - Ønsker **mer** allmenngjøring, og **bedre** ordning
- men hva med **organiseringen?**

Organisering av arbeidsinnvandrere

- ✓ Er østeuropeiske arbeidsinnvandrere **organiserbare**?
  - ✓ Ja. I 2014 hadde Fellesforbundet nær 5 000 medlemmer med østeuropeisk som hovedspråk
- ✓ Har østeuropeere i større grad **ideologiske** motforestillinger mot organisering?
  - ✓ Nei. Ikke empirisk belegg for at de skiller seg fra resten.
- ✓ Men; **krevende** gruppe å organisere p.g.a. språk, atypiske ansettelse m.m.

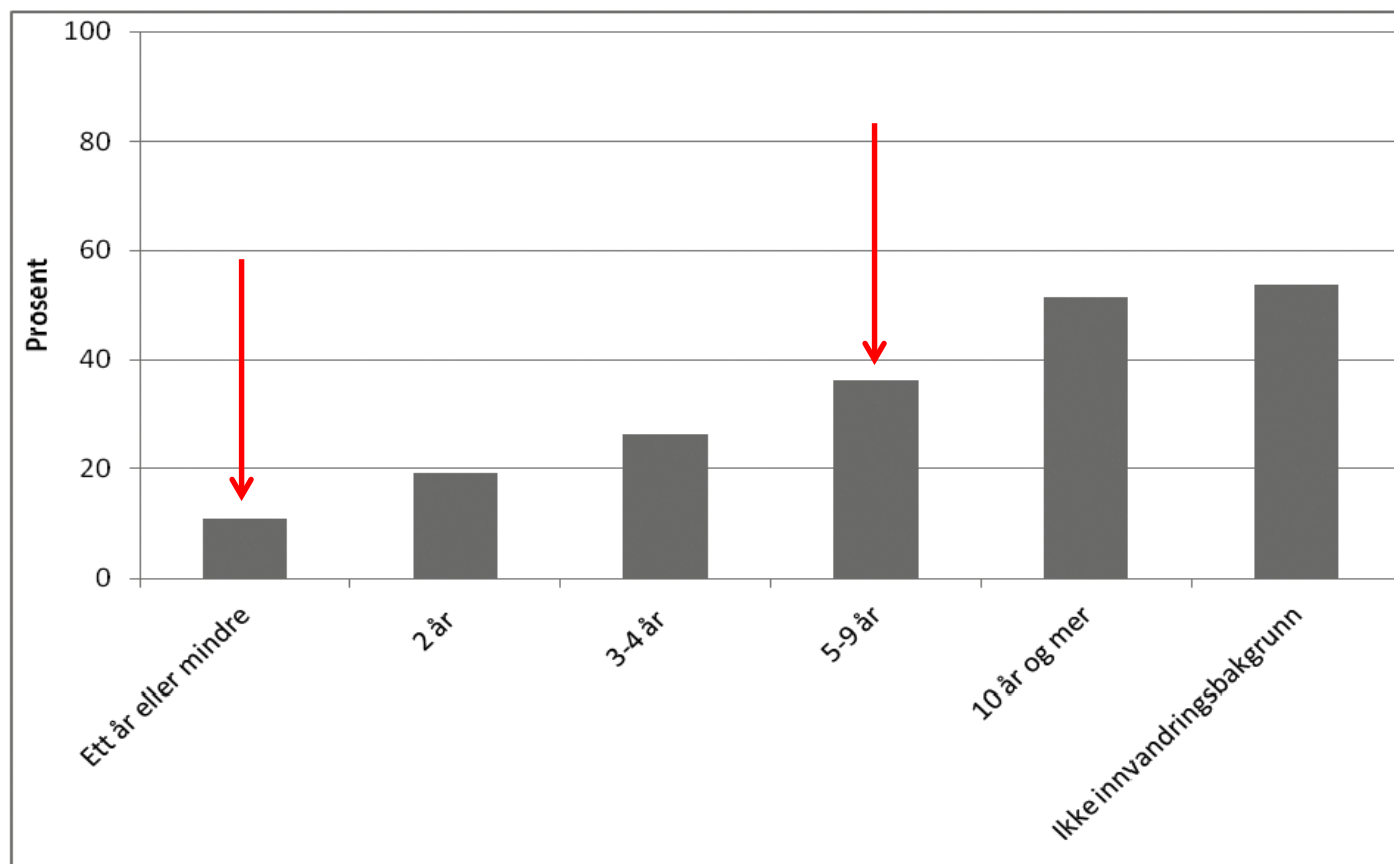
Organisasjonsgrad etter **landbakgrunn**

(2012, arbeidstakere med kr 75 000 eller mer i inntekt, registerbaserte tall)

Organisasjonsgrad etter botid

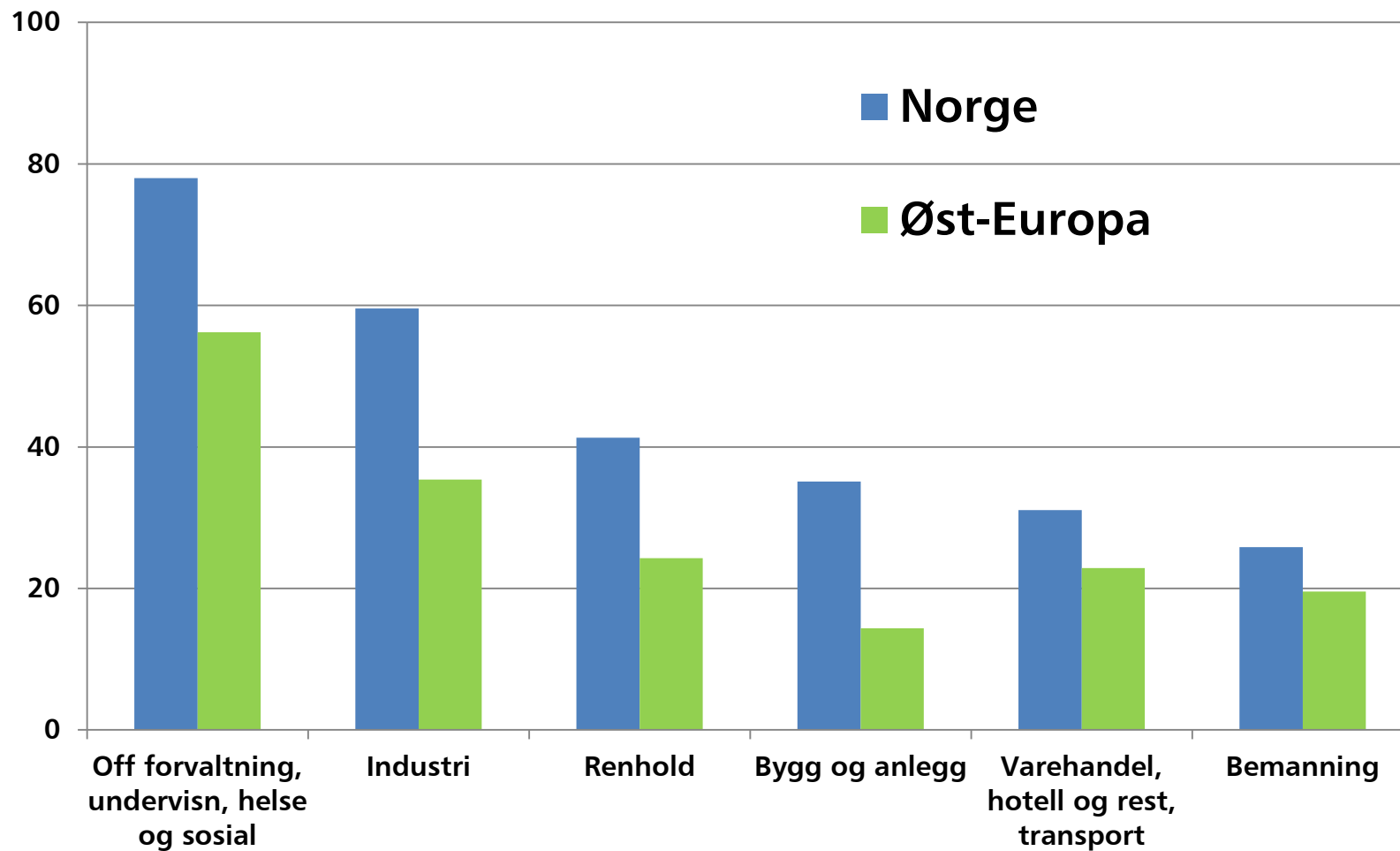
(2012, registerbaserte tall, omfatter alle innvandrere)

Organisasjonsgrad etter landbakgrunn og **bransje**

(2012, arbeidstakere med kr 75 000 eller mer i inntekt, registerbaserte tall)

Lav organisasjonsgrad: **Et generelt problem**

- Når vi kontrollerer for botid, bransje, bedriftsstørrelse m.m. blir effekten av landbakgrunn langt mindre
- Egenskaper ved bransje, bedrift og tilknytning viktigere enn trekk ved arbeidsinnvandrerne selv
- Urovekkende lav organisasjonsgrad i deler av privat sektor (hvor vi også finner mange arbeidsinnvandrere)

Oppsummert

- Den nye arbeidsinnvandringen har ført til viktige **endringer i reguleringer** – og kontroll og oppfølging
  - men problemene med lavlønnskonkurransen og arbeidsmarkedskriminalitet er ikke løst
- Eksisterende **svakheter** i den norske modellen har blitt tydeliggjort
  - hva med bærekraften på lengre sikt?
- Kan allmenngjøring **kompensere** for et svakere organisert arbeidsliv?
  - sikrer minstelønnsnivå i enkelte bransjer
  - men synkende organisasjonsgrad og avtaledekning kan svekke ordningens legitimitet på sikt (og bane veien for alternative former for minstelønnsregulering)

www.fafoestforum.no